

KÁNTOR, OSZKÁR:

Janó bácsi

Pár évtizeddel ezelőtt még járták a falukat, a tanyákat a drótosok. Valahonnan a sebes Vág völgyéből, Trincsinia hegyeiről kerültek le az Alföldre. A háziasszonyok félretették a megrepedt cseréptálapokat, tányérokot és várták a drótosokat, ezeket a furcsabeszédű, kékszemű, szőkehajú legényeket. A házakban mindig akadt »reperálnyi« való. Néha hónapokig várták őket s azok megjelentek esőben, hófúvásban, rekkenő melegben egyaránt.

Elmult a gölöncsérek világa és elmaradtak a drótosok is. Most már csak némelyik faluban van ebből a fajtából, de ezek sem drótoznak, hanem ablakot reperálnak. Van vándorputtonyuk, de messzire nem mennek. A közeli falvakba látogatnak el. Öregek már ezek s helyükbe újak nem jönnek. Minek? Nem kell már a vándorüveges sem. Meg ha jönnének is, nem lehet. Nem engedik őket.

Janó is ilyen nyúlánk, kékszemű legény volt, mikor idekerült a faluba, Ferencjóska idejében. Időjártával Janóból Janó bácsi lett. Puttonyában csillogó táblákkal járta az utcákat, kiabálva: »Ablakooót csinániii, ablakooót«.

— Janó bácsi, aggyon egy kis gittet, csak egy csöppet — kérlelik az utca porában játszó vagy éppen saraskodó gyerekek, akik a »kukukk« nevezetű játékkal szórakoznak.

— Csak egy kis darabot aggyon — könyörögnek s egészen a kocsmáig kísérik. Mert a kocsmába mindig betér, hogy megigyon egy fityókával... A puttonyt nem viszi be. Minek azzal vesződni. A gyerekek meg csak erre várnak. Ilyenkor szabad a vásár és megdézsmálják a gittet. Aztán boldog visitással futnak zsákmányukkal, hogy összeveessenek rajta.

— Aztat a kis Jezuskááját — acsarog a gyerekek után. De jó üzletember nem csap lármát, mert a gyerekek sokszor szólnak neki, hogy itt meg itt betörtött egy ablak. Ilyenkor nagy komolyan nézik a munkáját, no meg az is alkalom a gitt megdézsmálására. A kocsmába legénykorában szokott be az öreg. Nem azért, hogy igyon. Ebben az időben sűrűn jöttek a hozzá hasonló vándorlegények s itt a kocsmában mondták el az otthoni híreket. Azóta már csak megszokásból jár a kocsmába, no meg az ital kedvéért is. Így ő is a falu alkoholistái közé tartozik. Bepityókázva nem eadszer elesett a sárban, de csudák-csudájára, az üvegek sértetlenek maradtak. A kocsmárossal jóbarátságban kell lennie, mert itt törnek legtöbb ablakot a duhaj legények, Janó bácsi legnagyobb örömére.

Nem volt ő drága mester. A szegényebbeknél megelegetett egy tányér levessel meg krumplipaprikással, vagy, ha akadt a háznál egy pár elnyűtt bocskor, akkor az is jó volt neki. Ilyenkor így beszélt:

— Nem köll mind píz fizetni. Adnyi jó ebéd ozt meglenni.

A kocsmában a reperálás egy részét leitta, de törtek annyit a legények, pénzhez is jutott, ami azért kellett, hogy üveget vegyen. Így múlt

tak az évek. Langyos tavaszra forró nyár és a nyárra ködös, nyirkos őszi napok. Janó nemigen változott. Járt a falut s már messziről lehetett hallani hangját: — ablakooót csinyánii, ablakooót.

A szomszéd faluba csak ritkán ment át, de a tiszántúli kisfaluba csak minden éves ünnepkor. Itt ilyenkor törtek a legények. Szegények lakták ezt a falut és a legények csak nagy ünnepkor törtek ablakot.

Mikor vitte a komp, sokszor a Tiszán felejtette szemét s hízta a lusta vizet. Meg is kérdezte tőle a révész:

— Mit néz ke Janó bácsi a vízen?

— Hát csak nizek... nizek eztet, víz milyen lassan fojni.

Bizonyára a sebes Vágra gondolt, a zöld hegyekre és a bús nótájú testvérekre, de beszélni sohasem beszélt ezekről. Nagyon a lelke mélyén őrizhette emlékeit. Fiatalkorában sokszor elfogta a honvágy s már menni is akart, de mindig akadt reperálnyi való.

— No még eztet megcsinyálni Janó, oszt menni a nagy hegyekbe. — mondogatta, de maradt. Maradt Janó is, meg maradt Janó bácsi is. Ide-nőtt a faluhoz. Nem nősült meg soha. Hogy nem, kapott lányt? Hát az még lett volna. Jó is, meg hozzá való is. De hát úgy számította, hogy egyszer hazamegy. Később meg eljárt az idő felette s így agglegény maradt.

Kemény tél volt. A távoli hegyek felől telthasú felhők jöttek, de nem akart esni. A felhők nem bírták elengedni a milliányi kis hópelyheket. A sár csonttá fagyott s az ablaküvegeken cifra jégvirágok virítottak. A keményekből csakúgy dőlt a füst. Erősen fűtöttek a bányakemencékben.

— Ilyen vastag jég sem volt tíz esztendeje — mondták a léket vágó halászok.

A rádió havazást jelentett, de csak nem akart esni.

Janó bácsi ilyenkor sem pihent. Most a »tunnansó« oldalon fekvő faluba ment. Nagyböggő-temetés után volt és biztos akad a falu kocsmájában munka. A jégen átkelve egyenesen a faluba, a kocsmába tartott. A kocsmáros éppen a székeket javította. Az egyik ablakon kenderpokróc libegett.

— Júnapot — köszönt az öreg s a szeme mindjárt megakadt a pokrócon.

— Aggyisten — fogadta mogorván a kocsmáros. Látta, hogy az öreg észrevette a reperálnyi valót.

— No, jókó gyütt ke. Az istenit ezeknek a legényeknek! Törni azt tunnak, de fizetni azt nem, a kezük... — s belefult a káromkodásba. — Betörtek egyet a gangba is — mondta odavetőleg s folytatta a székek javítását.

— Janó megreperálnyi mind, oszt lennyi jó — fogott hozzá az öreg a munkához.

A kocsmáros adott neki pálinkát egy fityókával. Az öreg már aztán maga kért. Mire elkészült, majdnem bepityókázott. Elszámoltak. A pálinkát is beszámították, csak az elsőt nem. Az volt a ráadás.

Most fogta a puttonyát és elindult az utcákon.

— Ablakooót csinyánii, ablakooót — eresztette meg a hangját.

A házakhoz nemigen hívták be. Délig csak egy helyen volt s ott csak ebédet fogadott el meg egy kis szalonnát.

Mikor a faluházából kiszólt a kisbíró, aki egyben a póstás is volt, hogy jöjjön be, mert a jegyző úr az éccaka mulatott a barátjaival és betörtek egy ablakot.

*A falu legtekintélyesebb háza volt a »kössígháza«. Az épület szűk folyosóján végighaladva bekopogott a jegyző úr irodájának ajtaján Janó bácsi.

— Lehet — szolt ki egy fáradt, fásult hang.

— Júnapot jegyző úr — köszönt nagyott az öreg. A jegyző a kályhánál állt. Középtermetű, kissé hízásnak induló ember. Szemében a tegnapest mámorea ült. A köszönést nem fogadta, hanem így szolt:

— Csináld meg, Janó, az ablakomat, mert betört. De előbb talán igyunk egy kis pálinkát — s öntött magának is meg az öregnek. Janó bácsi nem sértődött meg, hogy letegezte a jegyző. Különbén a jegyző mindenkit tegezett a faluban. Egyhajtásra kiitták a pálinkát s a jegyző újra töltött. A szobát betöltötte a pálinka és friss gitt illata. Az üveg-vágó meg sercege szaladt végig az üvegen. Közben ittak:

— Igyá öreg. Tudom, hogy szereted — szolt a néha szabadkozónak. Így iszogattak, míg a mester ujjaitól maszatos üveg bent csillogot a helyén. Jött a »mennyivel tartozom« kérdés. Fizetett a jegyző s Janó bácsi nagy jócukát köszönve kibotorkált.

Kinn a falu felett bőgve rohantak egymásra a szelek. Kegyetlenül beletéptek a szalmakazlakba, nádfódelekbe s szétszórtak egy-egy maroknyi nádat az útra. A vadludak sivalkodva húztak valamerre. Janó bácsi dülöngélve ment a Tisza felé. A tiszaparti fűzfák mezítelen ágait csavargatták a szelek. Végigrohantak a jégen és felborzolták a halászok-vágta lék vizét.

Janó bácsi küszködött a széllel. A gátrót majdhogy letaszította. A fák alatt a halott levelek csörögtek, mint leláncolt szellemek bilincsei. Az öreg átvergődött az erdön és leért a jégpáncélba öltözött folyóhoz. Körülnézett. Részeg szemei előtt ismeretlennek tűnt a táj. Tán eltévedt? Egy ideig így álldogált, mert tájékozódni akart. Homlokáról csorgott a veríték. Sietve letörölte, de újra előtört. Most adta ki a pálinka a mérget. Sokáig nem gondolkozhatott, mert még megfagy ebben a rusnya éccakában. Elindult. Puttonyában megzörrentek az üvegek, amint lebotorokált a jégre. Ment arra, amerre a túlsó oldalt sejtette... Nem sokat látott. Előtte az éj sötét függönyét lebegtette a szél.

A kompnál lévő vityillóban ketten ültek a vörösen izzó dobkályhánál. A révészek. Ok ilyenkor is itt vannak. Vágni kell a jeget a komp körül, hogy szét, ne szíjja a fagy a már amúgy is rozoga, korhadt alkotmányt.

— Tegyé' a tűzre, Mihály, mer' belénkfagy a szentlélek — szol az idősebbik.

Kinn fájdalmasan nyögtek a szelek. Ez volt az utolsó összecsapás.

— Fülejjik csak ke' Dávid bácsi. Mintha valaki kajátott vóna — szolt a fiatalabbik, aki rakni akart a tűzre.

— Nem jár erre a zördög se, de ki a fene is császkalna ebbe' az időbe' — nyugtatta meg a másikat és ledőlt a priccsre. A vályogfalon cifra táncot járt a tűz fénye. A szél hirtelen lecsendesedett.

— No aludhatunk, nem köll vágni a jeget. Megereszkedik — mondta a priccsen fekvő, amint hallotta, hogy elállt a szél.

Kinn nagy csendességgel hullni kezdett a hó. A Tisza hallgatott a jégzár alatt. A szelek visszakullogtak a nagy hegyek felé.

A faluba sokáig várták vissza Janó bácsit. Elolvadt a hó, de csak nem jött. Sokan mondták, hogy visszament a Vág völgyébe. Találgatták az emberek egy ideig, de aztán elfelejtették. A Tisza meg hallgatott. Olyan ő, mint egy pogány isten. Megköveteli az áldozatokat.